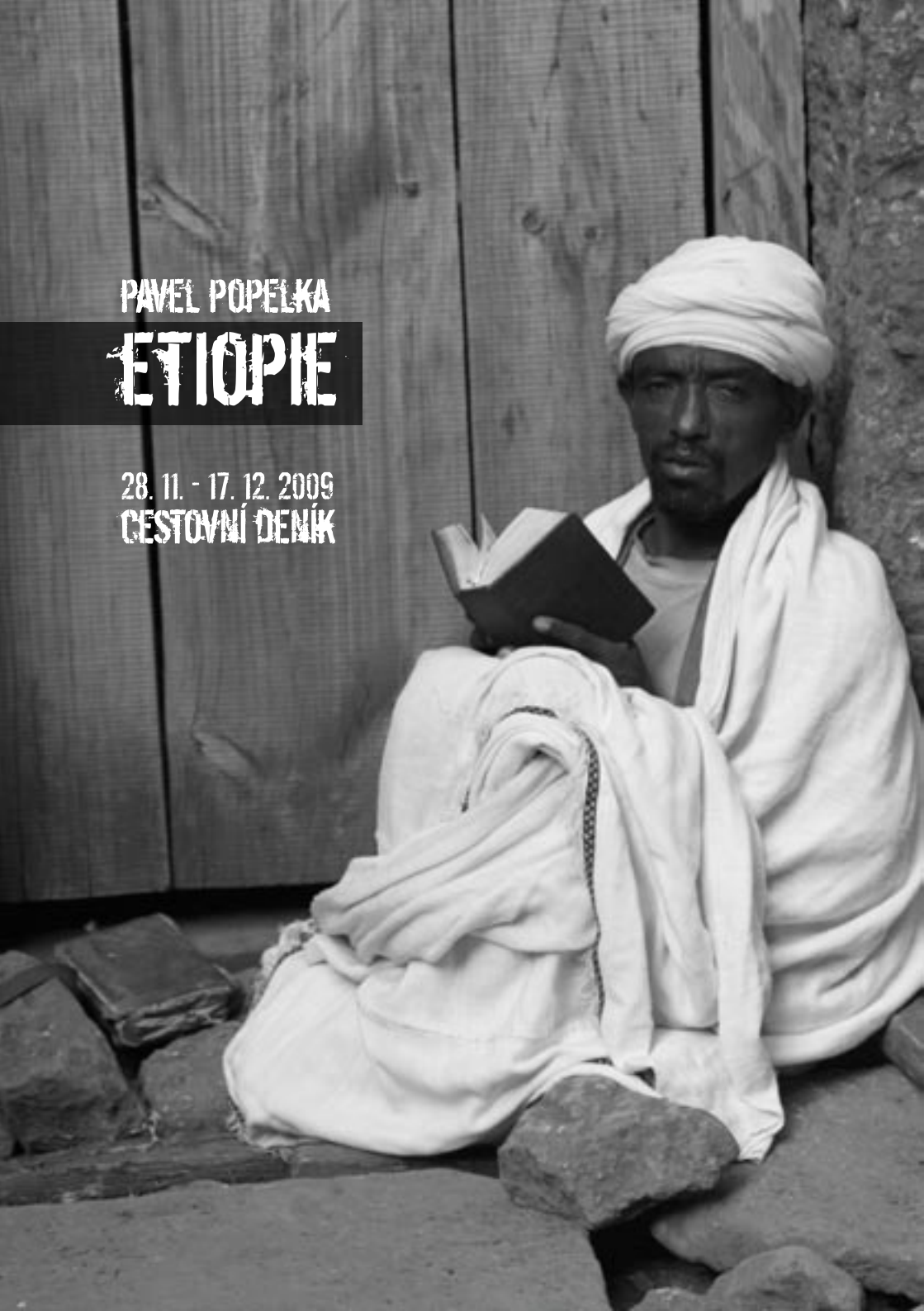

PAVEL POPELKA

ETIOPIE

28. 11. - 17. 12. 2009

CESTOVNÍ DENÍK

Vydalo Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě / 2010

Úvodem

„Podívej se na to, nejkrásnější folklorní festival na světě, tam musíme jet, a k tomu si přidáme i návštěvu domorodých kmenů v povodí řeky Omo," poslal mi Hajn odkaz na festival v Arba Minch.

A já čtyřikrát změnil rozhodnutí, aby mi nakonec byla zajištěna až poslední možná letenka. Odrazovalo mě mnohé – věk, návyk na pohodlí, nutnost očkování i Hajníkova cestovní filosofie, že když si může vybrat, zvolí tu obtížnější variantu.

„Jako přípravek na sterilizaci vody doporučuji Sanosil, z důležitých věcí čelovku, třikrát visací zámek, minimálně dvě různorodé skrýše na peníze a doklady, plavky jsou zbytečné kvůli bilharzii a krokodýlům a protože v Etiopii nejsou bankomaty, každý si musí vyměnit minimálně 200 dolarů nejnovější emise v jednodolarovkových bankovkách," stálo mimo jiné v pokynech na cestu.

A tak se 27. listopadu na letišti ve Vídni sešlo 5 členů Petrovy expedice, tedy jmenovitě velitel výpravy Petr, jeho kamarád světoběžník Alda, podnikatel Jiří, já, sám sobě nezařaditelný, a Petrova žena Jana. Karel, řečený Klíňák a svým zaměstnáním expert na přežití v extrémních podmínkách, a jeho kamarádka mulatka Eliška (matka Češka, otec Etiopan) se k nám měli přidat až poté, co naše první skupina zhlédne Lalibelu.

„Nevidím to dobře, Petr i Karel jsou dominantní typy," prozrazuje mi na letišti ve Vídni Jana.

28. listopadu, sobota, Lalibela, den první

Do Adis Abeby jsme přiletěli ráno o půl čtvrté a to s přestupem v Káhiře. Stál 100 dolarů za pivo. Ale alespoň jsem se seznámil s Jiřím a Aldou, který měl cestu do Etiopie naplánovanou tak, že hned druhý den po ní hodlal odcestovat do Antarktidy. V Adis jsme čekání zapíjeli etiopskou kávou, která ostatně je nejdůležitějším vývozním artiklem, a pak letecky pokračovali do Lalibely. Samotný let trval něco kolem dvou hodin, kdybychom jeli autobusem, vzalo by to nejméně dva dny.

„Z auta dobrý fotograf nefotí," peskuje mě Hajník po cestě z letiště. Ale nefoťte, když kolem vás jsou k vidění žně v té nejarchaičtější podobě a člověk je povoláním a nakonec i přesvědčením etnograf. A navíc je právě sobota a lidé jdou na trh. Muži někdy s pytlem na zádech a s nepostradatelnou holí, ženy vždy s nějakým nákladem, buď s nůší nebo s otepí roští. A vlastní trh jedno velké mraveniště. Zboží rozsypané na plachtách položených jen tak na zemi a dějů tolik, až se všechny v paměti pomíchají. Ale dodnes vidím, jak mladé děvče roztlouká kamennou sůl a kus opodál v mraku včel žena prodává med. Se včelami mrtvými i živými.

Vůbec je to pro mne neuvěřitelná podívaná. V jistém zorném úhlu archetypy z roku nula našeho letopočtu. I kamenných domů kolem dokola, pokud je nehyzdí nějaký sporadický satelit nebo reklama, jakoby se nedotkla staletí.

„My friend, čekají na vás v hospodě," přichází pro mne hoch asi desetiletý, který vládne slušně angličtinou. Prozrazuje, že je synem jednoho ze zdejších koptských mnichů, vyjmenovává všechna hlavní města evropských států a jedním dechem přidává, že dětem by se neměly dávat peníze, protože si pak místo práce hledí žebrání. Nato mě obdarovává kovovou mincí a chce, abych ho pokládal za jeho přítele. Na jeho věk velká moudrost, anebo vychytralost.

Hospoda, kterou objevil Hajn, je na zdejší poměry útulná, u stěn nízké stoly s lavicemi pokrytými kozími kůžemi a kolem nich řada bubnů. Petr objednává honeyway, medové víno, ale on je to ve skutečnosti nápoj z kvašeného medu a zrní a říká se mu „tač". U nálevního pultu mladá žena připravuje na otevřeném ohni malého železného sporáku kávu. Určitě Koptka, protože na krku má charakteristický křížek. Po chvíli si k ní přisedá druhá, zahalená do bílé pleny. V přítmí hospody přitažlivý objekt fotografování. A vstřícný. Navíc, jakmile končím s fotografováním, zve mne ven na dvorek. Kurňa, že bych se jí též líbil?

Vidím, že na přímém světle je poněkud starší a navíc, v mžiku jsou u ní tři děti i můj nový přítel. Překládá mi, že ženě by udělalo radost, kdybych mohl některé z jejich dětí podpořit na studiích.

29. listopadu, neděle, Lalibela, den druhý

Do brzkého nedělní vstávání slyším troubení a zpěv. Tak koptská ortodoxní církev zve na ranní bohoslužby. Ačkoliv je teprve rozbřesk, ulice jsou již plné lidí. Zatímco ale v sobotu vládla na ulici vřava, teď se postavy v bílých řízách po ulici pohybují téměř neslyšně. Jediným zvukem, ozývajícím se kdesi v dálce, je pouze troubení na zvířecí rohy. Zdroj toho troubení už vidím, je to celý zástup poutníků, přicházející na ranní bohoslužby. Na rozcestí před vstupem do chrámového komplexu se uchylují pod rozložitý strom. Teď již ranní ticho přehlušuje nářek žen uprostřed tohoto davu. Smysl jejich počínání mi ale uniká a tak se vydávám do chrámového komplexu.

A tam výjevy ještě úchvatnější. Z ranního oparu vystupují nehybné postavy v bílých řízách s myslí jakoby obrácenou do svého nitra. Muži i ženy. Někteří z nich stojí či sedí pod prastarými olivami, jiní klečí s hlavou skloněnou k zemi. Všichni se tiše modlí. Někteří z malých modlitebních knížek, psaných v jazyce geez, někteří zpaměti. Ještě mystičtější výjevy však nastávají u kamenných zdí chrámu. Všude tam už je půda posvátná a tak u zdí se postává naboso a zdi i práh chrámu se líbají. Ti, kteří nevchází dovnitř, se uchylují ke zdím. Bílé řízy vrostlé do šedivých chrámových zdí. Víc pokory snad již ani nelze spatřit.

A přece ještě ano. Vcházím dovnitř a v protisvětle vidím, jak bočním vchodem vchází do chrámu mladá žena. Nejprve líbá práh, nato levou a pravou stranu kamenných veřejí a pak bosa a v pase zlomena vejde do chrámu. A opodál ve světle svíce se jiná žena zahalená do bílé řízy tiše modlí z maličké bibličky při svitu svíce. Chrám je plný, ale jak je celý vytesaný ve skále jen s malými světelnými průduchy, vládne v něm šero prozařované plamínky svící – obrazné vyjádření Kristových slov „Já jsem světlo“.

Byť mluvené řeči u svatostánku zahaleného plachtou nerozumím, zpěvy jsou příjemně melodické a navíc se při nich bubnuje na podlouhlé bubny a při zpěvu se zpívající také rytmicky pohupují.

Ačkoliv zdejší obřady jsou poměrně dlouhé, výjevy jsou natolik podmanivé, že čas vůbec nevnímám. A to pak na nádvoří bohoslužby ještě pokračují modlením mnichů pod velkými barevnými slunečníky.

Chrámů je v Lalibele celkem třináct a všechny jsou vytesány z kamenných tufových bloků, jejichž vrcholy jsou v úrovni terénu, takže chrámy v Lalibele jsou vlastně zapuštěny do země. Ve svém celku je to nevídaný architektonický komplex vzájemně propojený chodbami a různými průchody, v jejichž kamenných stěnách jsou navíc vytesány jeskyňky pro ty, kteří by se chtěli postit.

Lalibela, původně známá pod jménem Roha, byla ve 12. století královským městem dynastie Zagwe. Traduje se, že kostely, tak jak je známe dnes, zde vznikly v rozmezí 12. a 13. století za vlády krále Lalibely, ale patrně vznikaly v době delší.

Největší z kostelů je kostel Medhane Alem (Spasitel světa), jehož loď má rozměry 33 × 23 metrů. Uvnitř jsou vytesány i sloupy podpírající kamennou střechu. Tento kostel překvapivě připomíná spíše řecké než etiopské kostely. Kostel Meskel zase upoutá bohatě malovaným stropem. Nejsvatějším místem v Lalibele je ale kostel Golgotha, kde je pochován samotný král Lalibela a přístup sem náleží pouze mužům. Při pohledu zvenčí je nejkrásnějším chrámem Bet Giorgis, kte-

rý má tvar kříže a překrásné okolí. Jinak výzdoba uvnitř kostelů je vesměs prostá. Svatostánek, kam smí jen mniši, je oddělený chatrnou textilií a na kamenné podlaze jsou místy položeny koberce, aby kamenná zem tak nestudila. Obrazy s církevní tematikou, většinou jen volně opřené o zeď, sem očividně slohově nepatří. Podle pověstí vlastní Etiopská ortodoxní církev pravé Mojžíšovy desky s desaterem (tzv. tabot), ale ty ještě nikdo z turistů neviděl. A tak ponejvíce se turistům ukazují obřadní kříže, přičemž každý kostel či klášter má kříž osobitého tvaru.

V chrámovém komplexu v Lalibele jsme strávili celé dopoledne. Ovšem jakoby toho nebylo dost, na odpoledne se domluvila návštěva kláštera vzdáleného asi 30 km. Vzdálenost nic moc v našich poměrech, ale na neudržovaných cestách utrpení. Zvláště když jedete dopravním prostředkem, kde vám pod zadkem ujíždí sedadlo a vy se nemáte čeho chytnout. Ten klášter, jehož jméno jsem si nezapamatoval, je ukryt pod skalním převisem v zelené kulise stromů a vypadá jako kdyby byl postaven filmovými ateliéry.

„Dávejte pozor, nešlapte po hlavách," upozorňuje nás průvodce a jak se v šeru rozhlížím, v hlíně kolem nás jsou skutečně rozesety lebky a ještě dál pod převisem odpočívají celé mumifikované mrtvoly. „Poutníci sem chodívali zemřít," dovídáme se od průvodce.

„Chtělo by to zde strávit noc a meditovat," obrací se na mne Hajn.

„Ano, ale jenom kdyby s námi zůstaly tam ty tři mladé Evropanky," ukazuji na skupinku, která se fotí u velkého obřadního bubnu před vstupem do chrámu.

Každý zážitek je něčím vykoupen. Výhledy do biblické krajiny obklíčením slepců, kteří se stáhli z okolních chatrčí k úzké uličce, kterou se schází od chrámu do centra maličké vesnice. Sténáním, které o co bylo tišší, o to bylo bolestnější, prosili o almužnu.

„Dost bylo kostelů, půjdeme si zatančit!" zavelel večer Petr a my se vydali do nedalekého baru. Nebylo čeho litovat, neboť pivo je v Etiopii povětšinou za 8 birů, přibližně našich 12 korun, a káva mnohdy zadarmo. A též – mladé Etiopanky jsou štíhlé a hezké a v baru byly oblečeny velmi vyzývavě a krásně vrtěly prdelkami. A když jsem se s nimi vydal na parket, dokonce mi zatleskaly. Již dlouho jsem nebyl za svůj věk a odvahu takhle odměněn.

„Hoši, jak to skončilo?" pokusil jsem se vyzvědět něco z poslední noci, neboť jsem odcházel jako první.

„Nemohli jsme se domluvit. My nevěděli, co chtějí po nás, a ony, co my chceme po nich," byla mi dána diplomatická odpověď, ale stejně jeden z nás přišel až k ránu, když už jsme si balili věci k odletu. Není se ale čemu divit, neboť byl z nás nejlépe jazykově vybaven.

30. listopadu, pondělí, Adis Abeba, den třetí

„Já mám půl kila jednodolarových bankovek, tam na jihu mně budou platné jak pilotovi zpátečka," vítal nás brzy ráno na letišti v Adis Karel, který neuváženě splnil Hajníkův příkaz vyměnit si na cestu nejdrobnější americkou měnu nejnovější emise. Ale rozkaz je rozkaz, zejména když Karel je občanským povoláním voják a navíc plukovník. Teď na nás poslušně již dvě hodiny čeká i s Eliškou, která je po otci Etiopanka. Eliška je herečka, Karel je vojenský expert na přežití v extrémních podmínkách. I proto nám nabízí meruňkovici a své životní zkušenosti nabyté od Křováků. Třeba jak sbalit babu.

„Křováci mají namlouvací šípy. Když vidí ohnutou babu, střelí ji do zadku. A když baba šíp zvedne, znamená to, že s ním jde. To není jak u nás, že do baby vrazíš dvanáct stovek za večeři a ona ti pak řekne, že jde domů."

Jsme všichni a tak se vydáváme ubytovat. Přesun do hotelu Lido organizuje Petr. Obdivuji ho, z pětadvaceti dolarů za taxi to usmlouval na deset. Vůbec smlouvání je Petrovou velkou vášní. „Nesmějí se rozmazlovat," tvrdí, když už by všichni kapitulovali. Kdyby platily fixní ceny, Petr by byl určitě nešťastný. Ale kdyby nebylo Petra, já bych byl nešťastný ještě víc. Na cestu, kde je nutné smlouvat, bych se sám nevydal. Nemám na to, stejně jako nemám na to, abych tomu přihlížel.

Ale to jsem trochu odbočil. Nyní je potřeba se vydat na prohlídku Adis Abeby. Tak jako všechna velká města, i ona mi připadá spíše na obtíž. Ale je na co se dívat. Kolem novostaveb bank lešení z křivých kmenů stromů, na ulici studenti v uniformách, na hlavní třídě stéla s pěticípou hvězdou, neboť jistou dobu po odstavení císaře Haile Selassieho kráčela Etiopie cestou marxismu-leninismu.

U jedné z bank Eliška organizuje směnu peněz. Její kamarádka prý zajistí nejvýhodnější kurs. Účastníme se všichni, někteří cítí příležitost zbavit se svých jednodolarových bankovek. Je ovšem nutno zabezpečit pro Elišku taxi, aby ji po cestě nikdo neokradl.

Ke kostelu sv. Jiří se vydáváme pěšky. Před areálem nás vítá jezdecká socha císaře Haile Selassieho, uvnitř zahrady obrovská živá želva. Na kruhové stavbě kostela svatého Jiří, uvnitř které je ještě jedna čtyřboká stavba svatostánku, těžko najít hlavní vchod, ale ten je stejně zamčený. K Pánu Bohu se jen tak lehce nevpouští. A tak ti, co

jej hledají, se alespoň tisknou ke stěnám jeho chrámu a navíc líbají nejen je, ale i schody.

Jak se dovnitř chrámu dostávají ortodoxní křesťané, nevím, my jsme se do něho dostali za 20 birů, za což nám průvodce zazpíval a zahrál na bubny, které se zde užívají k bohoslužbě. Za dalších 20 birů si na freskách namalovaných na stěnách svatostánku fotím, jak sv. Jiří bojuje s drakem a císař Haile Selassie střílí z protileteckého kulometu.

„Klíňáku, viděls už na oltáři kulomet?“ křičí na plukovníka naší armády velitel výpravy Hajn a já si uvědomuji, že u „oltářní zbraně“ vlastně není vyloučena československá provenience, neboť císař s oblibou nakupoval zbraně v brněnské zbrojovce.

Pitoresknostem však zdaleka ještě neměl být konec, neboť mnich nám pak po prohlídce malého muzejíčka jako bonus navíc umožnil vystoupat po schodech, které neměly zábradlí, na věž, odkud nebyla vyhlídka. Já k tomu koupil za 100 birů CD, které stálo ve městě necelou čtvrtinu.

Zpátky na hotel to beru kolem mešity. Zástavba je čím dál bizarnější, navíc do mne neustále záměrně vráží podnapilé individuum. Fotoaparát si raději přehazuji na břicho a přidávám do kroku.

Eliška se večer vrací, směnu peněz zorganizovala za kurz 12,86 birů za dolar, přičemž oficiální kurz v bance byl 12,60. „Víc mi za ty nové jednodolarové bankovky nechtěli dát,“ vysvětluje svůj transfer. Za uspořených 40 haléřů za dolar ztratila celé odpoledne a riskovala život.

1. prosince, úterý, Adis Abeba, den čtvrtý

Vzhledem k tomu, že máme k dobru jeden celý den, vydáváme se za místní historií. Nejprve do Národního muzea. Chlubí se zde především křeslem císaře Haile Selassieho, které na čas ukradli a pak museli vrátit Italové, a kostrou Lucy, prehistorické ženy, staré zhruba tři miliony let – což je vědecky řečeno australopithecus afarensis. Dámy bojující za genderovou vyváženost jazyka mi musí prominout, neboť nedokážu utvořit jejich citu odpovídající tvar. Určitě by jim mohlo spíše vyhovovat pojmenování etiopských vědců, kteří prehistorickou ženu nazvali Dink´ineš – Jsi úžasná, jsi nádherná.

Osobně jsem si liboval i v muzeu etnografickém, v němž je mimo jiné unikátní sbírka hudebních nástrojů, a v prezidentském paláci, kde je možno shlédnout, jak bydlel císař Haile Selassie, jehož jméno v překladu znamená něco jako „Síla svaté Trojice“. Ostatně proč by si takovou přezdívku nemohl dovolit, když svůj původ odvozuje od zakladatele etiopského královského rodu Menelika, kterého prý povila Makeba, královna ze Sáby, poté co si odskočila do Jeruzaléma za moudrým králem Šalamounem.

Před cestou jsem byl varován před nástrahami etiopské kuchyně. Doporučovány byly zejména větší restaurace a tak jsem zařízení na zahrádce vedle národního divadla považoval za destinaci bezpečnou. Nevím, jestli to bylo ztrátou paměti nebo pod vlivem betonových pomalovaných zdí divadla, které na mne působilo jako silo, já si objednal přesně to jídlo, které se turistům nedoporučuje – kitfo, což je něco jako tatarák a přinesli mi ho samozřejmě tak, jak by jej turisté pozřít neměli, tedy syrové. Ale dlužno říci, že jej na přání osmahli. Přílohou byla indžara, obrovská placka z kvašeného teffu, což je druh obilí podobného pšenici, a dva kusy něčeho, co mi svou barvou – jeden kus byl zelený, druhý oranžový – připomínalo „kačení mydlo,“ pochoutku z dětství. Tedy svou barvou, nikoliv chutí, neboť tato klihovitá konzistence byla něčím na hranici sýru. Byť mi nechutnala zejména indžara, ona nakonec není vábná ani na pohled, měla se mi paradoxně stát nejvěrnějším společníkem až do posledních dnů. Neboť na ní se dá vyklopit všechno, cokoliv je právě v kuchyni, třeba pikantní směs luštěnin nebo nějaké maso, a tak je to v Etiopii jídlo velmi praktické a každodenní.

Přiznám se, že do večerních ulic Adis Abeby se mi samotnému nechce. A tak ve skrovném baru našeho hotýlku vyčkávám až na noční posezení s majitelem cestovní kanceláře, který nám má pronajmout dvě toyoty. „Je to sympaťák, nakonec mám domluvenou i sympatickou cenu za pronájem aut – 80 dolarů za den,“ pochvaluje si známost s Osmanem Hajn.

Osman sympaťák byl, pronájem auta však činil nikoliv 80 dolarů, nýbrž 80 eur a navíc Toyoty byly hodně jeté.

„Budeme šetřit, nebudeme kupovat tolik balené vody, máme Sanosil, jedno balení je na osmdesát litrů, navíc Osmanův itinerář doporučuji zahodit,“ rozhoduje po schůzce s Osmanem Petr.

„Uklidni se, vždyť už jsme něco prožili, pár kamarádů jsme už pohřbili,“ uklidňuje mne světoběžník Alda.

Kurňa, mám mindráky a je to na mně asi vidět.

2. prosince, středa, Rift Waley Lakes, den pátý

Na snídani jsem přišel jako první, netuše že tak tomu bude až do konce zájezdu.

„Petře, prosím tě, stanov nějaké pevné časy," obracím se na Petra, který přišel hodinu po domluveném začátku snídaně.

„Proč bych to dělal, všichni jsou přece dospělí," oponoval mi Petr a až do konce zájezdu to bylo tak, že jsme odjížděli, až když jsme se všichni sešli a bylo tomu tak nikoliv jenom při snídaních, nýbrž i při návštěvách domorodých kmenů, a tak čas, který Petr určil, byl neurčitý, neplatily minuty, někdy ani hodiny, platila jenom příležitost. Ale nakonec, ještě že platila alespoň ona, neboť v Etiopii se časově vyznat je vlastně velmi složité, neboť v Etiopii je o osm let méně než u nás, což je způsobeno odlišným výpočtem Kristova narození, a hodiny se tam počítají od rozbřesku do setmění, takže v poledne je šest hodin a večer v šest je dvanáct. Ještěže čtvrtiny dne mají své vlastní pojmenování a tak dopoledne (06 - 12 hod.) se řekne ket´watu, odpoledne (12 - 18 hod.) je kekenu, večer (18 - 24 hod) je kemišetu a noc (24 - 06 hod) je kelelitu. Pro naše stávání platil plný rozsah ket´watu.

Řidiči, které nám Osman přidělil, se jmenovali Čápi a Beki a hned se s námi pozdravili po etiopském způsobu. Tedy dvojím poklepem ramena o rameno. Dobří přátelé se navíc ještě třikrát políbí na obě líce. Ale to jsme ještě nevěděli.

Podle itineráře jsme vyrazili na jih po transafrické dálnici údolím Rift Valey (Velká příkopová propadlina), kde má za několik milionů let probíhající geologický jev vytvořit nové moře. Zpočátku byla cesta poměrně fádní a tak my poprvé zastavili až u jezera Lake Ziway. Nevím, co dříve fotit. Ve špinavé řece jezera perou dvě dívky prádlo, opodál se koupe nahý cyklista, na vše strnule dohlížejí ptáci marabu.

Západ slunce jsme chtěli pozorovat u jezera Lake Shallay, správce areálu nás však dovnitř již nepustil a tak jsme alespoň nakrátko zavítali do nedaleké osady, kde jsme si vyfotili záhadné kamenné stély a starce, kterému patřil pozemek.

Městu Shashemene se při cestě na jih vyhnout nedá a byť bylo kdysi pokládané za nepříliš bezpečné, dnes je turisty vyhledávané. My se tam zastavili na večeři. Hovězí maso, přihřívané na dřevěném uhlí, se namáčelo do pikantní omáčky rozlité na indžare a bylo tento den opravdu chutné.

Shashemene se pokládá za jakési neoficiální hlavní město rastafariánů. Toto hnutí o rovnosti černé a bílé rasy vzniklo kolem roku 1914 na ostrově Jamajka na základě učení Marcuse Mosiaha Garveyho a našlo velkou odezvu především u potomků etiopských otroků, kteří sem byli zavlečeni v době otrokářství. Rastafariánská filozofie vychází zejména z předpokladu, že černošští obyvatelé Ameriky a přilehlých karibských ostrovů, kteří sem byli zavlečeni jako otroci, jsou přímí potomci krále Šalamouna a královny ze Sáby. Považují se za jeden ze ztracených izraelských kmenů, proto mají ve znaku lva Judského (dredy v úpravě hlavy rastafariánů mají připomínat jeho hřívu) . Základem specifické víry rastamanů je touha vrátit se do rodné Etiopie. Za posvátnou rostlinu, která jim pomáhá v jejich náboženských extázích, považují marihuanu, která podle mýtu poprvé vyrostla na hrobě krále Šalamouna. Jinak, název rastafariáni vznikl ze spojení původního jména císaře Selassié, jímž bylo Tefari a titulu ras, což znamená vznešený. Rastafariáni si císaře vybrali jako svého zástupce Boha na zemi, 225. následníka Šalamounova, protože vnímali jeho nastoupení na trůn jako naplnění proroctví o černém králi, který jim přinese vykoupení. Třeba ovšem říci, že císař Haile Selassie se paradoxně nikým takovým necítil.

„Petře, kde budeme nocovat, šoféři doporučují nějaký hotel," snažím se dopídit místa našeho spánku.

„Nech to na mně. Vybral jsem Unikum. Je to nejkrásnější místo v Etiopii a vedoucí je nějaká Jana z Rakouska. Jmenuje se jako ty, bude se ti tam líbit," udobřuje si svou ženu Janu, která se v hledání noclehu přidává na naši stranu.

„Navíc je to u rastafariánů," dme se pýchou Petr.

„A co, má to nějaký význam? Visí se tam hlavou dolů?" vyzvídá podnikatel Jiří.

Možná to nějaký význam mohlo mít, ale my jsme se to nedozvěděli ani po dlouhém hledání onoho hotelu, my se pouze dozvěděli, že majitelka Jana odjela na půl roku do Evropy. Dopadlo to tak, že my nakonec v městě Awasa vzali za vděk hotelem, který nám již před dvěma hodinami nabízeli naši řidiči, navíc se tam pohádal Petr se svou ženou Janou, která nechtěla bydlet v onom zavřeném hotelu, který Petr původně vybral, a takový nesmyslný odpor Petr své životní družce samozřejmě odpustit nemohl.

3. prosince, čtvrtek, Awasa, den šestý

„Mohu si u tebe nechat kufr?“ budí mne ráno Jana.

„Co se stalo?“

„Už s ním nechci nic mít, je nesnesitelný,“ stěžuje si Jana na vedoucího naší mise, navíc ještě manžela.

S námi ostatními zase nechce mít nic společného Petr a tak na proslavený zdejší rybí trh odjíždíme bez něho, ale tam se s ním zase setkáváme, protože v Awase ráno na rybí trh chodí každý, a to ať už je spokojený nebo nasraný, protože si tam kromě zajímavých fotografií může koupit za 10 birů hroší zub, anebo smaženou rybu za biry čtyři.

Poté jsme se u Yirga Alem na krátkou dobu zastavili v botanické zahradě, někde u města Wendo chytli defekt, poprvé okusili lístky chatu, mírně omamnou drogu, která též tiší hlad a je v Etiopii vůbec hojně užívaná, a nakrátko v pozdním odpoledni, kdy slunce všechno zlatilo a bylo i přítulné, zastavili v městečku, kde právě odebírali kávu a lidé se na nás usmívali a navíc nechtěli za fotky ani vybírat peníze, což je pro Afriku netypické.

Nakonec byl příjemný i nocleh v Yabellu, protože když vám pokojská přinesla ručník, pohladila vás při tom po zádech, a komu netekla voda, tomu umyla záda. Navíc v přístřešku na dvoře, kam jsme se uchýlili a kde dlouho do noci hrála na kytaru Eliška, po nás vyzývavě pokukovala mladá děvčata a na stolku při posteli byly přichystány prezervativy.

„Hoši, buďte ve střehu, jde o život,“ varoval nás do zbytku noci Klíňák, expert na přežití v extrémních podmínkách.

4. prosince, pátek, El Sod – kmen Boranů, den sedmý

„Jani, podej mně to!“ žádá o pomoc svou životní družku Petr a Jana mu z batohu postupně vytahuje brýle, dalekohled, fotoaparát a vůbec všechny věci, které Petr zrovna potřebuje a poté je odložené znovu ukládá na svá místa v kufru auta. Jak je vidět, jejich manželství už zase funguje.

„Petře, ty si měl být mohamedán.“

„Proč?“

„Jak vidím, jedna baba na tvé obsloužení nestačí,“ tak trochu si dobíráme a tak trochu i závidíme Petrovi jeho cestovní komfort.

Nevím, jestli to vybral Petr, nebo to bylo doporučení Osmanovo, dnešním cílem je El Sod, městečko kmene Boranů, a zejména kráter sopky, v němž se ze dna solného jezera těží sůl. Je kolem půl desáté a my po příkré stezce sestupujeme dolů k solnému jezeru. Z vrchu vypadá jak kávová sedlina. Cestou potkáváme soumary s plnými pytli soli, což je samo o sobě pro Evropana děj nevšední, ale to nejzajímavější nás čeká až dole. V hnědé solance několik mužů uvolňuje dlouhými tyčemi slané bahno, potápí se a rukama jej vybírá do plastových lavorů, kterými je pak dopravují na břeh jezera a skladují na velkých hromadách. Až sůl vyschne, naplní se do plátěných pytlů a na okraj kráteru ji vynesou osli.

Kvalita soli se mění podle místa těžby. Nejvíce se vytěží černé soli, která je dobrá pro zvířata, cennější je bílá, která se používá do jídel a nejdražší je krystalická, která má i léčivé účinky. A prý je též i dobrým afrodiziakem. Práce kolem soli je však nesmírně těžká a nebezpečná, nosní sliznice si při potápění muži chrání ucpávkami vaty a velmi bolestivé jsou při potápění do solanky i drobná škrábnutí či ekzémy, které se alespoň převazují hadříky.

Jestliže už sestup do kráteru s jeho čtyřistametrovým převýšením je obtížný, výstup po poledni ve čtyřicetistupňovém vedru je doslova hotovým peklem. Není divu, že při něm kolabují lidé i zvířata.

„Máte smutné oči, nechcete pomoc?“ obrací se na mne mladík, který mi už při sestupu nabídl hůl.

Co bych neměl, foťák je těžký jak sviňa a nikde ani kousek stínu. Kurňa, přežiju to?

Přežil jsem to, a jak jsem posléze vyhodnotil, byla to nejtěžší zkouška z celé Etiopie. A ačkoliv jsem po cestě několikrát odpočíval a klel jak pohan s výčitkou, proč jsem se k tomu Hajníkovi přidal, když jsem v odpoledním vedru schvácený vylézal z kráteru, domorodci mi zatleskali. Na mé cestě po Etiopii už podruhé. Teď ale za něco jiného než v Lalibele.

„Zvu tě na čaj s králem kmene Boranů,“ přichází mi v ústrety Petr.

A já, který právě přežil vlastní smrt, se s ním vydávám v ústrety dalšímu zážitku.

Na to střetnutí s králem a jeho družinou se totiž nedá zapomenout, i když se při něm vlastně nic neřeklo. Ale ten zážitek s mlčením byl silnější, než kdyby se mluvilo. Zvlášť když vás rentgenují desítky očí.

„Petře, co mám dělat? Že já jsem sem chodil. Měl jsem raději zemřít v tom solném dole.“

Ale pak mne osvítilo. Když se nemůžeme domluvit, já jim zazpívám.

Rozpomeň sa, ó človeče na to, že si tady leda prach a blato, spustil jsem horňáckou píseň o pomíjivosti života a král se usmál. A já věděl, že to mám u krále dobré, protože když se směje král, musí být veselé i celé království a veselý jsem tak byl i já, protože jsem to království, ve kterém se musí jeho lid tak lopotit, na chvilku rozveselil. A vůbec nevadí, že písnička, kterou jsem zpíval, byla vlastně smutná.

Ten den jsem ještě rozveselil i své kamarády, protože když Klíňák, expert na přežití v extrémních podmínkách, který se kamarádí s Eliškou, vyprávěl o střetnutí s Eliščiným otcem, tak jsem mu řekl: „Kurňa, Klíňáku, ty kdyby sis Elišku vzal, tak budeš starší než tvůj tchán.“ Ale nevím, jestli to rozveselilo i Klíňáka. A to jsem řekl večer ve vesnici Konso v místním hotelu, kde pak Eliška večer zpívala a celou noc netekla voda.

5. prosince, sobota, Konso – kmen Konso, Erbore, den osmý

Zatímco večer nás svým zpěvem uspávala Eliška, ráno nás svým zpěvem probouzel muezín. Tento den nám itinerář cesty naplánoval prohlídku zdejšího starého města kmene Konso.

„Společná prohlídka vesnice s průvodcem je na hovno," soptí Petr, ale v tomto svým způsobem skanzenu není jiné zbytí. A tak poté, co zaplatíme průvodci, se s ním vydáváme po úzkých stezkách mezi vysokými ploty a odevšad, ačkoliv jsme zaplatili už za vstup do vesnice, se k nám natahují ruky Give me money, a sotvaže vytáhnu foťák, už ke mně startují úplně všichni. Navíc člověk riskuje pokaždé, když něco dává, protože vytáhne-li bonbon nebo průpisku, v mžiku by mu děti utrhly ruce, a i když je to všechno vcelku pochopitelné, je to pro turistu i poměrně obtížné a kdoví, jestli to agresivní žebrání africkou turistiku v budoucnosti nezahubí.

Herodes, to byl král, chtěl bych se svěřit z nepříjemných pocitů Hajníkovi, ale ten nás nechal na pospas, ten se odloučil, a ještě si to pak pochvaloval.

„No dobře, ty jsi na tom vydělal, ale všichni jsme to tak udělat nemohli," vyčítal mu podnikatel Jiří.

Ale něco podstatného jsme se přece jen od průvodce dozvěděli. Například, že stáří vesnice se počítá podle počtu kůlů na veřejném prostranství, neboť každá generace vždy přidá k dosavadním ten svůj. A také jsme viděli jednu dřevěnou loutku zemřelého předka, tzv. waga, a poznali formu sídelní zástavby. Různé části vesnice spojuje síť pěšin ohraničených dřevěnými ploty. Každá rodina má svůj prostor rovněž ohraničen. Nachází se v něm obilnice, ohrada pro zvířata a několik obytných okrouhlých chýší s doškovou střechou, ukončenou velkým hliněným hrncem. Třeba také říci, že lidé kmene Konso platí v celé Etriopii za největší dříče a jako jediní využívají systém terasových políček. Dokonce budují nádrže na dešťovou vodu, kterou v čase sucha roznášejí na pole a díky své pracovitosti a dvojímu období dešťů úrodu sklízejí dvakrát do roka.

Další bod Osmanova itineráře nás vede na jihovýchod, k vyschlému jezeru Chev Bahir. To ovšem musíme projet kopcovitou krajinou, kde se mi podařilo ulovit snímek oráče, jak obdělává pole hákem, sestoupat do údolí řeky Weito a cestou necestou pokračovat do vesnice Erbore, střediska kmene Arborů. V současné době je jich kolem šest a půl tisíce a jedná se o seskupení několika etnických skupin. Smíšená manželství s dívkami okolních kmenů jsou dnes pravidlem s výjimkou Hamarů, a též se neschvalují svazky s ženami kmene Tsamai, které nejsou obřezány, a s nepochopitelných důvodů i se ženami kmene Konso, třebaže mnoho příslušníků kmene Arbore používá jazyk Konso jako společný jazyk. Jinak živobytí Arborů odvisí od zemědělství, v němž převažuje pěstování čiroku a kukuřice, a zejména od pastevectví. Krávy, kozy a ovce jsou majetkem potřebným pro obchod i uzavírání manželství.

Ještě se ani nestačíme po cestě protáhnout a už nám přicházejí v ústrety vyšňořené dívky, podle věku brzké nevěsty. Mají ostříhané vlasy, hlavu ozdobenou pásky ze skleněných korálků, v uších spirálové náušnice, na pažích a kotnících kovové kroužky a je zřejmé, že i oblečení věnovaly velkou pozornost, na první pohled upoutávají kožené zástěry a množství korálkových náhrdelníků. A hned je zřejmé také proč se tak vyparádily, přicházejí s nabídkou pevné sazby za hromadné foto.

„Petře, potřebují na věno," dobírám si vedoucího výpravy.

„Čekají na turisty, Osmanův itinerář je potřeba zahodit," soptí Petr a my se vydáváme dále do vnitrozemí.

„Petře, i tady čekají na turisty," ukazuji na dvě polonahé krasavice, stojící ve vyschlém řečišti, které jen s obtížemi přejíždíme po cestě do Turmi. Jedna z nich nás navíc zve i k sobě domů.

„Já bych k ní jel," navrhuje jeden z členů naší výpravy.

„Ne, kdoví jestli ji nenastrčil Osman, naším cílem je dnes Turmi," prosazuje Petr a my se vydáváme do městečka hledat hotel.

„Chceš ubytování horší nebo lepší?" ptá se mně Beki.

„Samozřejmě, že lepší," děkuji mu za pomoc a jak zjišťuji později, za 30 birů navíc jsem dostal lavor s vodou.

Co dělali ten večer ostatní, nevím, byli prý fotit v kostele, já jsem ale ten večer fotil neorganizovaný zápas kohoutů pod okny mého pokoje a pral, protože v místním „hotelu" tekla na dvoře z jednoho kohoutku voda.

6. prosince, neděle, Nyangatom, Korcho – kmen Karo, den devátý

Zatímco toto ráno zpíval muezín již o půl páté a celou noc hýkal pod okny mého lepšího ubytování osel, ranní střetnutí bylo obvyklé, na stanovenou osmou hodinu nepřišel ke snídani nikdo a do atraktivních končin řeky Omo jsme se tak vydali poměrně pozdě. Prvním velkým cílem dne byla vesnice Nyangatom položená na břehu řeky Omo.

Dostáváme se k nejnižšímu bodu naší cesty a je to pořádně cítit. Horko je víc než ukrutné. A navíc se objevují i mouchy tse-tse. Zatímco kousek od nás domorodci z nějakých důvodů převrací člun, my čekáme na přívoz. I tentokrát musíme za vstup do vesnice zaplatit a jít s průvodcem. Tedy všichni kromě Petra, který si zase zařídil vlastní program. Ale jak vidím, i on má s focením problémy, tedy zejména s focením mužů, kteří mají shromáždění ve stínu velkého stromu. Mým vděčným objektem je starší žena nesoucí na hlavě velký plastový barel vody, koupající se děti v kalných řekách řeky Omo a ženy nabírající vodu. Jak je zřejmé, práce je tady především záležitostí žen, muži dělají politiku. V ukrutném žáru jsme najatým průvodcem vedeni do polí, kde ženy zpracovávají cukrovou třtinu.

Palčivé horko však zájem o nabídnutou agroturistiku spaluje na troud. Zpoceni, žízniví a už téměř bez zájmu o fotografování se vracíme do vesnice.

„Čím se osvěžit? Uf, auto máme na druhé straně řeky, Petr se svým sanosilem tady také není a svatý Kryštof, patron turistiky, který by se za nás přimluvil, nám tady mezi animisty bude platný jak komunista na Velehradě," probírám s Eliškou, která se nemůže vymanit z obklíčení dětí, své cestovní pocity podle Komenského učení, že vrcholem moudrosti je zoufání.

Ale jak poznávám vzápětí, Komenský neměl pravdu, vrcholem moudrosti jsou určitě peníze. A pochopili to už i animisté, a tak – pro jistým způsobem nenáviděné a jistým způsobem ještě více potřebné turisty – zřídili ve své vesnici Nyangatom přístřešek s chlazeným pivem.

Petr už také přístřešek objevil a stejně jako my jej vyhledali i tři rangerové s kalašnikovy. Hájit blízký národní park Mago je nebezpečná záležitost. Zejména když kalašnikovy jsou tady tak dostupné. Cena je 100 birů a jedna kráva.

U chlazeného piva je poměrně dobře, a tak se dá příjemně snést i pár informací o zdejším kmeni.

Nyangatomové, kterých je zhruba 14000, jsou v jazyce Amharů známí jako kmen Bume. Obživou je chov dobytka a zemědělství, ve kterém převažuje pěstování čiroku, prosa a kukuřice, příležitostným zdrojem obživy je i krokodýlí maso a med divokých včel. Okolními kmeny jsou považováni za nebezpečné zběsilce. Jsou jedinou skupinou, která je nepřítelem všech a která odmítá jakékoliv spojenectví. Typická je pro ně skarifikace – záměrné zjizvení, které se dělá ze zdobných důvodů, ale u mužů vyjadřuje i počet zabitých nepřátel. U žen jsou jako symbol přitažlivosti a krásy zejména ceněny těžké skleněné náhrdelníky, nedílnou součástí mužského zevnějšku jsou hliněné příčesky a čelenky.

Pro pobyt nic povzbudivého, nakonec ani fotografování tu není snadné a tak nezbývá než se znovu nechat převézt přes řeku a ve vedru našimi auty bez klimatizace pokračovat do vesnice Korcho. Belgičan, který právě teď pod slunečníkem u vytaženého kempinkového stolku drží siestu to má snadnější. Jeho vůz má zabudovanou ložnici i s klimatizací. Nesliboval nám ale Osman, že tam, kam pojedeme my, Evropana nepotkáme? Jak vidět, cestovek je už v Etiopii vícero.

Příroda po naší cestě z Nyangatom do vesnice Korcho je malebná. Poprvé vidím pouštní růže (Adenium Obesum) – keře s tlustým kmenem a růžovofialovými květy, které jsou tady obzvláště vysoké, a krátce pozorujeme i dva pštrosy. Přestože kempování by zde mohlo být romantické, my pokračujeme za kmenem Karo, který se kmene Bume, od kterého právě odjíždíme, obzvláště bojí. My se zase nejvíce obáváme much tse-tse, jejichž domovem je právě povodí řeky Omo a nyní i naše toyoty.

Podobně jako v Erbore i v Korcho jakoby nás čekali. Celá vesnice, čítající sotva sto obyvatel, je už připravená k fotografování na atraktivním místě nad řekou. Je očividné, že turistika se v oblasti jižní Afriky stává důležitým společenským i hospodářským fenoménem, samozřejmě s negativním dopadem na kulturní identitu, která se čím dál víc prodává za peníze. Jako teď, kdy muži, ženy i děti, všichni pestře pomalovaní, se nám usmívají

do fotoaparátů. A já k tomu napomáhám. Na druhé straně, vždyť si za ty peníze mohou přilepšit. Anebo koupit kalašnikov?

Karů je v současné době už jen několik stovek a mezi kmeny sídlící v povodí řeky Omo mají pověst etnika, které snad nejvíce dbá na malování a výzdobu těla. K výzdobě používají cokoliv, jedna z dívek má na hlavě kukuřici, jiná zase ozdoby ze skořápek mně neznámých plodů, ale mnohdy stačí i obyčejný hřebík ve rtu. I muži mají zdobné účesy, něčím mi připomínají pštrosí hlavy, možná to dělá ta napodobenina skořápky od vajíčka na temeni hlavy. A aby si své pracné účesy nezničili, používají speciální dřevěnou podložku borkota. Přes den na ni sedí, v noci si ji podkládají pod hlavu. Parádo, trp! říkalo se v mé rodné vesnici na Slovácku, když se oblékal naškrobený nepohodlný kroj. A tak to platí i tady, zejména když okázalá elegance je nezbytná, chce-li si muž najít manželku.

Nejvíce času zabírá dohadování o poplatku za focení. Bude kolektivní, každého z nás bude stát 100 birů, zhruba stopadesát korun. Nemají to zdejší domorodci špatně vymyšlené. Vlastně je to podobné jako na folklorním festivalu ve Strážnici. S tím rozdílem, že ve Strážnici po vás již nikdo z fotografovaných nepožaduje peníze.

Pár fotek dělám hromadných, některé z domorodců si vybírám z davu a pořizuji fotky samostatné. Slunko je příznivé, místo pro fotografování je atraktivní, ale jak poznám později, na stejném místě fotografují téměř všichni, kteří sem přijíždějí. Nakonec i ti fotografovaní jsou ti samí. Ale co, vlastní fotografie stejně těší nejvíc a nakonec, každá zkušenost je k nezaplacení.

Na noc se uchylujeme na dřevěné lavice krytého přístřešku. Všichni kromě Petra, který si s Janou postavil svůj vlastní stan. Já jsem si pouze na jeden z trámů zavěsil svou vlastní moskytiéru. Proti komárům jak vidět chrání, ale co použít proti mečení kozlů v nedalekém chlívku? Řádili celou noc, chlípníci.

7. prosince, pondělí, Korcho – kmen Karo, Turmi – kmen Hamarů, den desátý

Probouzíme se vlídného rána. Znovu si uvědomujeme, jak je vesnice Korcho nádherně položená nad řekou Omo. Vůbec tato řeka byla dlouho opředena tajemstvím, neboť při tom, jak se velmi klikatila, se nevědělo, kam vlastně teče. K tomu její strmé břehy, množství krokodýlů a hrochů a nezdravé klima způsobily, že se nikdy nestala komunikační nebo obchodní trasou, nýbrž spíše obávanou překážkou. Že se vlévá do jezera Turkana, zjistil až roku 1896 italský kapitán Vittoria Bottega, který sem zorganizoval expedici z pověření Italské geografické společnosti. Slávy z toho si však příliš neužil, neboť na cestě zpátky byl kmenem Abysianů zabit.

Kolem řeky Omo doposud přežívá více než padesát etnických skupin. A my se nacházíme u jedné z nich, u Karů. Oproti kmenu Mursi a včera navštívenému kmeni Nyangatom jsou Karové popisováni jako velmi přátelští. Tak tomu je i dnešního rána, kdy si přišli znovu vydělat peníze nabízením svých těl k fotografování.

Zatímco většina z nás platí penězi, Petr se snaží uplatnit jablonecké korálky. Zájemců má rozhodně dostatek, muž s kalašnikovem se ale korálky uchlácholit nedá. I když je příznivé světlo a pózující děvčata jsou skutečně krásná, nastává čas toto příjemné místo opustit, zvláště když sem přijíždí nový zájemci o fotografování a uvítací scéna a dohadování o kolektivní poplatek se znovu opakuje.

V Turmi bude odpolední trh, na který pospícháme. Nedá nám to ale nezastavit u staré Hamarky vylézající z buše. Tedy na pohled staré, neboť, jak jsme se dodatečně dověděli, mohla být o patnáct let mladší než já.

„Pohleďte na ty kroužky na nohou, dva mají cenu jedné krávy," upozorňuje Beki a Hamarka jich měla na nohou celkem 14.

Jak zjistím následně, Hamarky, samozřejmě zejména mladé, jsou neobyčejně sličné. Mají krásné držení těla i hezké obličeje. Typické je krátké mikádo z drobných copánků, ztužených žluklým máslem a rudou hlinkou, kterou mají zabarvené i celé tělo. Základním oděvem je zástěrka z kozí kůže, množství náramků na pažích i kotnících a ozdoby z drobných říčních mušliček.

Podobně jako ženy i muži dbají na pečlivou úpravu vlasů s pštrosími péry a modrými korálky na krku. V ruce nosí nezbytnou borkotu a v poslední době místo hole i samopal značky Kalašnikov. Stejně jako jiné kmeny, muži i ženy hodně užívají adai, krátký klacík ze stromu salvadora persica, jehož konec žvýkají a používají tak místo zubního kartáčku.

Cesta, po které se vracíme do Turmi, se začíná plnit lidmi spěchajícími na trh a tak se nedaleko Turmi nechváme vysadit, abychom si toho, co nejvíce užili. „Jano, vezmi mně batoh, já budu fotit!“ křičí Petr na svou ženu a ujímá se otepi jedné z Hamarek, zatímco Janě předává svůj batoh.

„Ty to ale mají těžké,“ lituje Petr Hamarku, zatímco Jana nese batoh ještě těžší než otep.

Těžké to ale měl i Petr, neboť Hamarky nejsou zvyklé, aby jim jejich mužové pomáhali s břemeny, ne tak cizí bílý chlap, a tak Petr musel otep záhy vrátit, ale pár pěkných fotek se mu udělat podařilo. Mně se zase podařilo udělat pár pěkných fotek na trhu a musím říci že Hamarky jsou objekty opravdu fotogenické. Navíc jsem zjistil, že u nich člověk lehce rozpozná, zda fotí ženu svobodnou či vdanou, neboť vdané smí nosit na krku bignere, těžký kovový náhrdelník s falickým symbolem. To, co u nás v krojích kdysi symbolizoval čepec žen, tady dodnes vyjadřuje náhrdelník. Když se to prostě tak kol kolem vezme, svět zase tak moc rozdílný není.

8. prosince, úterý, Arna – bull jumping, Tse – nocleh, den jedenáctý

Zatímco Petr s Jiřím zprovozňují vařič a dohadují se, zda se má čaj převařit či nikoliv, Jana mi píše vzkaz do deníčku:„Klíňák je nasraný.“

Vím, že večer dlouho pil, tak ji odpovídám: „Výbušný motor má čtyři pracovní stupně: sání, stlačení, výbuch a výfuk. Dochází ke kompresi, připrav se na výbuch.“ A ten samozřejmě nastává:

„Hajníku, u tebe bych nechtěl být zpravodajcem.“

„Klíňáku, a proč ne?“

„Každou chvíli podáváš jinou informaci,“ odchází Klíňák provést výfuk.

„No jo, když ale v Africe nikdy nic neplatí,“ krčí rameny Petr a razantně mění Osmanův itinerář. Přes Dimeku se vydáváme na bull jumping do vesnice Arna.

I zde musíme zaplatit za vstup do vesnice, ale tady se nám investice vrací měrou vrchovatou. Bull jumping je rituál – iniciační obřad, kdy jinoch přechází mezi mladé muže. A protože každý rituál musí mít svůj kolorit, je na co se dívat. Na plácku, kde bude probíhat většina dějů, je připraven zastíněný přístřešek z větví, pod nějž později usednou diváci z řad domorodců, opodál se něco kuchtí ve velkém hliněném hrnci a v plechovém barelu se ohřívá pivo. Jedna z dívek nám ho nabízí, ale ochutnat se jej odvažuje pouze expert na přežití Klíňák.

Z dálky se ozývá troubení a zdola od vyschlého řečiště přibíhá houf Hamarek. Zatímco některé se napájí pivem, jiné zběsile troubí na malé trumpety a pobíhají v kruhu. Ačkoliv je základním oblečením zástěra z kozí kůže, některé mají na prsou i trička. Nejpozoruhodnější jsou však rekvizity, jimž jsou – světe, div se – samopaly značky Kalašnikov. Ty dívky, které je nemají, tančí alespoň s jejich napodobeninami z větví. Podivuhodná směs tradice a nové doby. Petr Bogatyrev pro svou teorii o změně funkcí v lidovém kroji by zde našel „materiálové bomby“.

Zatímco pod zastíněný přístřešek se již usazují první diváci, většinou mladé matky s dětmi, já se vydávám dolů k vyschlé řece. A procházka rozhodně stojí zato. Pod mohutným stromem sedí nahý mladý muž, který bude zanedlouho skákat přes býky, opodál je shromaždiště mazů, mladíků, kteří již ve skákání obstáli. Právě se začínají malovat. Prsty a štětečky nanášejí jeden druhému na tváře silné nánosy hlinky a třeba říci, že na černé pleti pestré barvy obzvlášť vynikají. Malování se věnuje úsilí až mimořádné, ale není se čemu divit, neboť za chvíli budou tito nádherně ozdobení mladíci obřadně bičovat mladé dívky z příbuzenstva opodál sedícího jinocha. A tento děj již nastává a není to jen tak něco na oko. Pruty, kterými mazové šlehají své dívčí protějšky, jim totiž na zádech do krve protínají kůži a natrvalo zanechávají široce vystouplé jizvy. A ne, že by se tomuto, jistě i bolestivému rituálu, mladá děvčata vyhýbala, naopak ony mazy troubením a tancem k bičování vyzývají a jakoby masochisticky se jim nabízejí. Jakým klíčem si která koho vybírá, jsem nevystopoval, každý z mazů měl dlouhých ohebných prutů ale vícero, a každá dívka měla krvavých šrámů na svých zádech několik. Starých zahojených i nových krvácejících.

S malými přestávkami, kdy se děvčata odbíhají občerstvit a opojit pivem, trvá toto divadlo bezmála dvě hodiny a přihlížejí mu hlavně diváci pod zeleným přístřeškem, kam již vedle žen usedli i ženatí muži, ti však samozřejmě odděleně.

Hlavní akt rituálu má však nastat, teprve až když se den chýlí ke konci. Při západu slunce se všichni odeberou ke stádu dobytka, které je potřeba k rituálnímu skákání připravit. Děvčata kolem dobytka tančí, zběsile troubí a když už je dobytek z randálu zcela zpitomělý, mládenci jednotlivé kusy za rohy a oháňky řadí do zástupu vedle sebe, hřbet na hřbet, aby zasvěcovaný mládenec mohl po zádech dobytčat co nejpohodlněji přeběhnout. Nahý a to několikrát. Spadnout se prý může jen jednou. Víceré spadnutí by bylo jinochovou velkou hanbou a rituální bičování dívek by bylo vlastně zbytečné.

„Doporučuji se déle nezdržovat, za chvíli se začne střílet z kalašnikovů a mnozí neumí mířit," radí nám Beki a my se vydáváme na nocleh do vesnice Tse.

Nevím, kdo to vymyslel, ale po cestě kupujeme kozu, kterou prý sníme spolu s vesničany. Ta pak byla následně před námi na jednom z dvorků vesnice Tse podříznuta a zatímco ji tři domorodci v hvězdnaté noci pekli, za vesnicí se začalo zpívat a tančit. „Můžete tam jít, ale nesmíte fotit, ani si vzít čelovky," radí nám řidiči. A byť zpěvy byly opojně sladké a od brány voněla pečená koza, já se v uléhající noci odebral do náruče stanu, který mi Čápí a Beki postavili vedle kozího chlívku.

Mladí z kmene Bana mají obyčej, že v noci tančívají Iwangi, což je namlouvací rituál, končící k ránu souloží, dověděl jsem se později z odborné literatury a dodatečně tak znejistěl, jestli noční tanec mladých ve vesnici Tse nebyl obdobou namlouvacího tance Iwangi. Inu ať už to bylo s mladými ve vesnici Tse tuto noc jakkoli, staří při tom spali u kozího chlívku.

9. prosince, středa, Key Afar, NP Mago, den dvanáctý

Ráno po pečené koze už není ani památky a tak honem na již tradiční ranní smažená vejce do městečka Dimeka. Máme je již po desáté a lze předvídat, že to zdaleka není naposled.

V Key Afaru na krátko zastavujeme na zdejším trhu, kam chodí zejména Hamarové, a pak se již členitou krásnou krajinou vydáváme do Národního parku Mago, kde po večerní projížďce buší kempujeme na tábořišti se studní. Po dnech sporého mytí v ubytovnách, kde jen zřídka tekla voda, vítaná změna. Nejsme zde ale zcela sami, vedle nás se utábořily tři Holanďanky s jedním Jihoafričanem.

l0. prosince, čtvrtek, NP Mago, Kella – kmen Mursiú, nocleh v Dimece, den třináctý

Celou noc pršelo, ráno na nás vřeštěli paviáni a Klíňák dostal průjem – patrně následek domorodého piva z bull jumpingu u Hamarů. Ke všemu zlému to dnes ještě máme namířeno k nevrlým Mursiům. Znovu na mě usedá splín s výčitkou: Mám já toho ve svém věku zapotřebí? Že já jsem raději nezůstal doma.

Ještěže pro vodu ke studni v našem tábořišti přichází mursijská dívka. Trpělivě vyčkává opodál našich stanů. Příležitosti využívá Petr a nabízí ji korálky. Dívka je mladá a pěkně rostlá, poprvé na vlastní oči vidím labretu, hliněný talířek ve rtu, navíc v uších má ozdoby podobné.

Než areál parku nakrátko opustíme, zastavujeme se u úřadovny rangerů, kde je i malé muzeum. Od chlapíka, který umí česky, studoval u nás v republice, se dovídáme, že v parku mají asi 200 slonů a 100 lvů.

Že tento den bude „zážitkovým masakrem“, bylo vidět už po cestě. Cestu nám střídavě zatarasovaly děti a mládež, ale my zastavili až u skupinky, ze které výrazně čněla urostlá Mursijka s ozdobou z kravských rohů zavěšenou na hlavě na kožených popruzích. Nebylo snad jediného člena naší výpravy, který by si onu ženu nevyfotil.

Mursijská vesnice, do které jedeme, se jmenuje Kella. Kousek před ní nás zastavuje zcela nahý mladík s oštěpem. Chce abychom si ho za peníze vyfotili. Petr se pokouší o žert a mladíkovi nabízí, aby si zase on, Mursi, za peníze vyfotil Petra. Jiří to zachytil a Petr pak z toho měl originální péefku.

Do vesnice, či spíše jen sídla sestávajícího z několika slaměných chýší, se prodíráme vysokou travou. Pro jistotu, ale rovněž pro peníze, nás doprovází najatý ranger se samopalem. Nakonec, proč ne, když válečníci kmene Mursi mají pověst zlodějů a jak mne již celou cestu strašil Hajn, jsou to prý ze zdejších kmenů největší „opruzi“. I dostup-

né cestopisy udávají, že Mursiové jsou neohrožení a strach nahánějící válečníci a že vražda vykonaná mimo vlastní kmen se považuje za ctnost a čest a že turisté se svými fotoaparáty jsou tolerováni jen proto, že jsou zdrojem snadných peněz, které Mursiové používají na nákup zbraní a munice. V neustálém válečném stavu jsou zejména s kmenem Nyangatom.

Jakmile se objevíme, z chýší bleskurychle vylézají ženy a děti. Two birs, two birs, nabízejí nám své tváře k fotografování. Fascinují zejména labrety, neuvěřitelně velké retní ozdoby žen. A aby nás to jaksepatří zaujalo, hliněný talířek zasazený ve rtu si ženy střídavě nasazují a vytahují. Jakkoliv se může zdát tato ozdoba obludnou, u Mursiů je labreta znakem ženské krásy a její velikost vlastně určuje i cenu ženy. Popisovaná paráda je však spojena s velkým sebeobětováním. Dívky si spodní ret prořezávají někdy kolem 12-14 let a postupně si jej čím dál víc natahují. K tomu,

aby kotouč dobře zapadl do úst, je však potřeba odstranit i spodní řezáky a navíc deformace úst způsobuje potíže s mluvením i s jedením a pitím. Existuje ovšem i jiné vysvětlení tohoto zvyku. Užívání labrety prý vzniklo jako obrana před lovci otroků, zohyzděné ženy už nikdo nechtěl.

Invence, čím se vyzdobit, odvisí od možností co je po ruce, ale v tom je vlastně bezbřehá. A tak nám ženy kmene Mursi střídavě pózují s rohy, tykvemi na hlavě, ale také například v čelence z prázdných samopalových nábojů.

Ačkoliv naším zájmem je především kultura kmene Mursi, tedy hlavně „exteriér" přítomných žen, předmětem jejich zájmu z řad našeho kolektivu je zase bezkonkurenčně „bílá žena" Jana. Lepí se na ni děti, teď ji dokonce osahává i jedna žena.

„Projela mne i mezi nohama," prozrazuje Jana.

„To se někdy stává i u nás na Slovácku, ale u nás to dělají jen chlapi babám. A říká se tomu opáčit nebo též vystrúhnút žabku," dobírám si frustrovanou Janu.

Drobné peníze, které máme pro focení připraveny, se rychle minuly a my se proto přesouváme kousek za vesnici, kde zkoušíme zprovoznit papírové draky, které jsme přivezli pro pobavení dětí. Petr navíc rozdává jablonecké korálky. V mžiku se k němu sbíhají všechny zdejší dívky a ženy a Petr je obdarovává. Dokonce zkoumá, která barva se jim líbí nejvíc.

„Tyhle ne, tyhle jo," umí po chvíli sborově skandovat všechno zdejší ženské plémě a my se chystáme k návratu. Poté, co jsme vlastně ještě neviděli žádného mursijského válečníka. Kde tak mohou být?

Tajemství luštíme až na zpáteční cestě. Válečníci rokují. Ve stínu velkého stromu jich na svých maličkých stoličkách sedí kolem osmdesáti a kousek od nich několik mužů porcuje velkou krávu. Kdo by u takové podívané nezastavil?

„Dívat se můžete, ale nefotit," doporučuje nám Beki. Zatímco já zkoumám, jak situaci co nejlépe etnograficky zhodnotit, Petr usedá mezi válečníky. Nevím, co ho to napadlo, snad si myslel, že mu to usnadní fotografování, jednomu z válečníků nasazuje své sluneční brýle. Když si je ale chce vzít nazpět, dotyčný jej prudce odstrkuje. Samozřejmě, jednou darovaná věc se bojovníkům kmene Mursi nemůže brát zpět.

„Jano, měl jsem brýle," dovolává se Petr pomoci své životní družky a ta mu pohotově radí: „To nevadí, máš korálky." A nato se stalo to, co nikdo neočekával – Petr si své brýle vykupuje zpět. A to navzdory poznání italského cestovatele Botega, který již před sto lety napsal, „že u zdejších kmenů dělá instinktivní zlovůle z jedinců udatné zloděje".

Já mám jiný problém. Líbí se mi tři muži s holemi hlídající vstup. Jeden z nich má na paži ozdobné tetování. Právě to, které se provádí na znamení, že dotyčný usmrtil protivníka z jiného kmene.

Ukazuji tři prsty a foťák: „Mohu si tě vyfotit?"

Chlap přikyvuje. Rychle udělám fotku a podávám mu tři biry. Chlap sahá po holi: „Ne, třicet birů."

No jo, není to zase tak moc, ale já je právě teď nemám. Jenomže, jak to vysvětlit tomu vzteklému válečníkovi. Mává holí tak, že to vypadá na další zářez na jeho paži.

Ještěže si vřavy všimli řidiči a náš ranger s kalašnikovem. Snaží se chlapa uklidnit. Zachraňuje to deset birů, které za mne platí Beki.

Po cestě nazpět máme zase jiné problémy. Předtím do jednoho z našich aut přisedl vpravdě nesympatický chlapík, o kterém jsme původně mysleli, že se chce s námi pouze svézt do Dimeky, ale on pak s námi jel dál a zajistil nákup kozy pro vesnici Tse a teď v Jince chce zaplatit a prosazuje, abychom zde zůstali i na nocleh, když předtím jsme si předběžně domluvili ubytování v Dimece.

Petr odmítá, že si u něho nic neobjednával a tak služby za nás platí naši řidiči. Jsou z toho roztrpčeni, navíc s námi musí ještě kus cesty do Dimeky a tady mají tolik svých kamarádů.

Znovu přichází poučení, že když se k vám někdo v Africe přidá, nebo něco zařídí, má okamžitě následovat otázka Why? a zároveň i How much?

Jak už to bývá, že na „posraného i hajzl spadne", volné pokoje v Dimece už obsadily nám známé Holanďanky se svým jihoafrickým přítelem, poslední zbývající pokoj pak zabrali na nás stále naštvaní naši řidiči, a tak jsme my ostatní byli odkázáni stanovat na zahradě. Na sporém trávníku, na který začalo hustě pršet. Ještěže opodál byl malý altánek, který již opustili opilí trhovci.

„Jiří, zdá se, že komfort odpovídající Jihoafričanovi, majícímu na výběr dva pokoje a tři Holanďanky, dnes mít nebudeme, kdybychom ale vytáhli tu hnusnou zaprášenou plachtu z auta, můžeme ji položit na tuto zasmrkanou zem a nezmokneme," dovolávám se spolupráce podnikatele Jiřího, který naštěstí souhlasí, neboť zjistil, že světoběžník Alda mu dnes přístřešek neposkytne, lépe řečeno sdělil mu, že když chce někdo spát v jeho stanu, ať si jej také postaví. Ale možná ho odmítl jen proto, že právě pil honeywine a žvýkal chat.

Zkrátka to tuto noc dopadlo tak, že jestliže jsme leželi před půlnocí na plachtě dva, po půlnoci již čtyři, neboť si k nám na plachtu přilehla i Eliška a záhy i Alda. A tak ačkoliv pršelo, my si mohli tuto situaci vlastně pochvalovat, neboť čtyři členové naši expedice byli v suchu a vlastně i v bezpečí, protože nás hlídal chlap se samopalem. Ale ten vlastně hlídal i Janu s Petrem a experta na přežití Klíňáka, kteří spali v dešti pod stany.

11. prosince, pátek, krádež v Konse, Dorze, den čtrnáctý

„Jano, nevíš, kde mám prskavky?“

„Hajníku, co bys dělal, kdybych tu nebyla?“ plísní Jana svého manžela a tak trochu mu i nahrává.

„Mohu být upřímný? Byla by tu nějaká jiná,“ snaží se obhájit své dominantní postavení Petr, ale je jasné, že tento slovní return jde daleko do autu a Petr si bude muset zaběhnout pro prskavky sám.

Ačkoliv si to Petr tento den u své ženy prohrál, u obsluhy místní hospody to zase se svými prskavkami vyhrál, alespoň soudě podle rozzářených oči chlapce, těšícího se z hořící prskavky.

Do Konsa se vracíme po cestě, po které jsme už jeli. I když se dá dívat na všechno kolem, nejzajímavější je to vždy u brodů.

„Hajníku, hleď, výjev jak ze slovanské mytologie, akorát že Božena je černá,“ ukazuji na kyprou pradlenu máchající prádlo jen tak s obnaženými prsy.

„Vidíš, co všechno můžeš zažít s mou cestovkou,“ vrní Petr spokojený s mou spokojeností.

„Ano, ještě kdybychom tak mohli zastavit někde na oběd.“

A Petr zařizuje, abychom zastavili v Konse, a já s jeho cestovkou zažívám opravdový komfort, protože když odcházím na záchod, tak chlap u umyvadla mi říká, že mi jej přinese toalet manager a on je to chlapec s klíčkem.

Hned za Konso nás upoutává barvitý trh. Ze silnici jej máme jako na dlani a tak si chceme pořídit pár záběrů. Okamžitě nás ale obklopuje početný dav, takže z auta není nic vidět. Chce to vyjít mezi lidi. Jedním z nejméně opatrných je jako vždy Jiří a právě teď na to doplatil. Jeden z mladíků mu z tašky vytáhl mobil a dává se s ním na úprk. To ale zpozoroval Beki a ještě jeden z místních domorodců a utíkají za ním. Kupodivu, zloděj byl dostižen. Co ale dělat teď, když ten, který chytil zloděje, Jiřímu telefon nechce vydat? Nezbývá než se vydat na místní policii. Zloděje posadili vedle mne, vedle něj policajta, který mu již na místě činu uštědřil nakládačku a jedeme na policejní stanici. Vidím, že zlodějem je asi sedmnáctiletý mladík, který už teď naříká, protože tuší, co bude následovat. Následně je však potřeba počkat na úředníka, který sepíše zápis a pak zloděje na 3 až 6 měsíců strčí do basy, tedy zavřou do kůlny tady na dvorku, aniž by se zajímali, kdo a jakou péči mu poskytne. Jídlo mu budou muset nosit jeho příbuzní, tak jako je to u všech ostatních.

Mezitím se kolem nás na policejní stanici srotil dav zvědavců. I děti ze školy se tady zastavují a pozorují, co je to tady za divadlo. A my zase pokukujeme po jejich bubínících. Petr, Jiří i Klíňák si je od dětí kupují. „Zkouška folklorního souboru zítra nebude,“ směje se Petr a my se vydáváme do hor do vesnice Dorze.

„Beki, co by se stalo, kdybys přejel kozu?“ ukazuje Petr na zástupy dobytka putujícího po cestě.

„Musíš ji zaplatit. Nejhorší je to v Omo Valey. Tam když jednu přejedeš, musíš zaplatit pět. Začnou naříkat, že by jim ta přejetá rodila mladé. A kdybys nezaplatil, třeba tě i zabijí.“

V Dorze nás ubytovávají ve slaměných chýších, uvnitř na hliněných podlahách mile překvapuje vystlání zelenými ratolestmi a hned vzápětí zvou do velké chýše uprostřed ubytovacího areálu na honeywine a nějakou ukrutnou kořalku. Dovídáme se, že večer budou originální tance.

A pak, když sehnali tanečníky z okolní vesnice, i byly. Ale stejně se mi jako tanečník nejvíc líbil náš Jiří, který tančil natolik zběsile, že ohnul i oštěp.

„Střízlivý tam nebyl nikdo,“ zhodnotil ráno taneční večer Petr a já mu dávám za pravdu, protože si vzpomínám, že večer jsme blábolili i o lásce. Já hájil, že k ní patří bolest, Jiří ji pojímal bezbolestně jako matematiku. Klíňák a Alda se mne trochu zastávali, Klíňák navíc ráno prozradil, že hlava bolí i z medového vína.

12. prosince, sobota, Dorze, Chenche, jezero Chamo, den patnáctý

Vesnice Dorze jakoby do Etiopie nepatřila. Zdejší domy přitahují svými špičatými střechami, ploty zase svou geometrickou strukturou, což je dáno tím, že se vyplétají širokými listy zdejších palem. A navíc se zde vyrábí hezká černá keramika.

„My friend, my friend, udělám speciální cenu jen pro tebe," přihovořila se ke mně na ranní procházce mladá dívka a já, když jsem od ní koupil jeden kousek keramiky, se jí pak nemohl zbavit a tak jsem si musel koupit i kousek druhý a třetí a navíc jsem musel za 3 biry vyfotit i její babičku, jak kouří dlouhou dýmku, ale kdo by to neudělal, když všechno bylo za babku.

Jen kousek od Dorze je vesnice Chenche. Nevím, jestli to bylo tím, že bylo po dešti a na boty se lepilo zdejší červené bláto, ale pobyt zde se mi jevil z celé Etiopie ten nejnepříjemnější, ale to možná proto, že se na nás neustále lepili nepříjemní maníci s návrhy: „Máš peníze, tak mi nějaké dej!" a my nevěděli, jak se jich zbavit.

Jediný, kdo na ně vyzrál, byl Petr, který na výzvy jednoho z nich zase namítl: „Máš, tužku, tak mi ji dej!" a když mu ji ten dotyčný dal, tak mu ji Petr z výchovných důvodů už nechtěl vrátit a ten kluk ji po něm celou dobu loudil a byl nešťastný, že místo, aby přišel k penězům, přišel o tužku. Nakonec mu ji sice Petr vrátil, ale asi z toho trhu také nic moc neměl, protože se nemohl soustředit na nenápadné fotografování. Škoda, protože ta bílá bavlna se na červené hlíně tržiště moc pěkně vyjímala.

Unaveni od lidí, vydali jsme se na projížďku po jezeře Chamo. A v pozdním odpoledni bylo možné obdivovat hejna pelikánů, hrochy, kterým z vody trčely jen nozdry a uši i krokodýly, velké a nehybné jak klády.

Místo, které Petr v Arba Minch, „městě čtyřiceti pramenů", vybral pro naše ubytování, bylo s nádherným výhledem na jezera Abaya a Chamo, oddělenými kopcem zvaným Boží most. A tak když ostatní odešli do města na večeři, já přešel na vyhlídkovou terasu malé restaurace a při západu slunce si při výtečné etiopské kávě liboval ve své samotě. Nakonec, proč si v ní po rušných dnech plných střetů s lidmi nelibovat, když vám do rozpomínání zpívá žalmy mladá krásná Etiopanka.

13. prosince, neděle, Arba Minch, den šestnáctý

„Hoši, nemohu za to, ale festival 1000 hvězd se letos nekoná – kvůli volbám," sděluje nám Petr novinu, která celý náš další pobyt vlastně obrací naruby. My vůbec do Etiopie jeli zejména kvůli tomuto festivalu, všechno ostatní bylo jen přívažkem. I letenku z Arba Minch do Adis Abeby jsme si proto rezervovali až na poslední den našeho pobytu.

„Co navrhujete?" řeší situaci Petr.

„Návštěvu krokodýlí farmy, shodíme tě krokodýlům."

I kdybychom byli Petra mezi krokodýly hodili, on by pravděpodobně vyvázl živý, neboť tam žádní velcí nebyli. A jak by také mohli být, když jich při posledních záplavách 2500 uplavalo. A to se 1 cm krokodýla prodává za 8 dolarů.

Ačkoliv jsme se snažili vymyslet další program na zbývající dny, výsledkem bylo, že jsme se neshodli, což bylo svým způsobem rovněž pozitivní, protože jsme se v rozhodování neunáhlili, a tak Petr po návštěvě buše v národním parku odešel hledat připojení k internetu, zatímco my ostatní se vydali k horskému vodopádu.

Vodopád sice nebyl nic moc, ona už totiž uplynula delší doba od období dešťů, spád však nabral další náš pobyt, neboť Eliška odjela hledat svou babičku a my ostatní se rozhodli, že se druhý den přestěhujeme do centra Arba Minch.

14. prosince, pondělí, Arba Minch, den sedmnáctý

Pobývat v Arba Minch a nenavštívit národní park Nechisar by byla blbost, usoudil náš kolektiv při pivě v hospodě, ale jak jsme si ty piva postupně přiobjednávali, rozhodovali jsme se poměrně dlouho, nicméně, přece jenom jsme do národního parku vyrazili. Na lodičce přes jezero.

„Vidím nějaké stádo, to budou asi zebry," informuje nás Petr, který si prohlíží protější břeh dalekohledem.

„Houby, zebry, to jsou krávy," upřesňuje po chvíli Klíňák, který se z nás v africké zvířeně vyzná nejlépe. A jak přirážíme ke břehu, vidíme, že krav je neuvěřitelné množství a že je hlídají pastevci se samopaly, kteří je nechávají napájet přímo z jezera. Není to asi zcela bezpečné, protože jezero je plné krokodýlů a tak pastevci neustále házejí do vody před pijící krávy kameny, aby krokodýly zaplašili.

„To je zločin, jak tady mohou být zvířata, když se tady pasou krávy?" nadává Petr a my opravdu první zvířata, a jsou to zebry, vidíme až po několika kilometrech chůze. Zážitky z národního parku máme tedy neveliké, vše má ale záhy nahradit zpáteční cesta po jezeře.

Hladina jezera se stříbřitě leskne a jak vidím na obzoru hejno ptáků, začínám zpívat Čí to húsky na téj vodě, ale ony to húsky nejsou, oni jsou to pelikáni, ale to nikomu nevadí a píseň sem na jezero jaksi patří, on to navíc tak cítí i náš lodivod, který začíná zpívat etiopskou píseň, zatímco ranger na přídi je netečný a dává pozor, abychom se nezapletli do sítí. Nevím, jestli to bylo tou písní, nebo skutečností, že tentokrát jsme měli lodivoda odvážnějšího než dva dny předtím, my přijeli přímo do obrovského stáda hrochů a krokodýli byli tak blízko, že jsme si je mohli skoro pohladit.

„To je Afrika," dmul se spokojeností Petr.

„Já se bojím," špitla Jana.

„Jenom jim nepřehradit únikovou cestu ke břehu, to mohou převrhnout i loďku," upozorňuje na nebezpečí expert na přežití Klíňák.

Nevím, kdo všechno se ten večer na loďce bál, já se přiznám, že pro mne byla větší hrůza komunikace s válečníky kmene Mursi.

Petr si zanedlouho naopak vychutnává při se šoférem, kterého jsme si najali na převoz našich zavazadel.

„Nepojedu, pokud mi nepřiplatíte," odmítá poslušnost řidič taxi, ačkoliv ráno s navrženou cenou souhlasil.

„O.K., my máme času dost," usmívá se na něho Petr a ví, že tuto zákopovou válku musí vyhrát, protože dopoledne mu zaplatil jen polovinu smluvené částky.

A tak se šofér se skřípěním zubů přece jenom rozjíždí a jakoby náhodou přibírá a mezi nás usazuje i dvě mladičké dívky, mrštné jak ještěrky.

„Proto mám Afriku tak rád," usmívá se nad celou situací Petr.

15. prosince, úterý, Arba Minch, den osmnáctý

Ráno mě budí klepání na dvoře. Kurňa, kdo to otravuje, vždyť je teprve čtvrt na osm?

„Potřebujeme peníze na taxi," vpadají mi do pokoje ještěrky ze včerejška.

„Jo, děvčata, to musíte jít tam, kde jste v noci nocovala," vyprovázím je ze dveří. Ale ta jedna je moc hezká, oceňuji v duchu jejich mládí a tak trochu tomu, kdo se jich ujal na noc, i závidím.

„Jenom aby teď nepřijela celá rodina a nechtěla výkupné," přispívá u snidaně k noční události Jana.

„To bych mohl být nejvíce podezřelý já, dal jsem jim čtyři konzervy fazolí," svěřuje se expert na přežití.

„Pojď na cafe ceremony, popovídáme si o aktuálních událostech," zve mě k pánské debatě při výtečné etiopské kávě vedoucí výpravy Petr.

„Zatím se neví, zda to zítra poletí," sděluje mi čerstvou novinu z letiště a já neomdlévám hlavně kvůli tomu, že jsem zrovna okuřován čerstvou kávou, kterou mladá dívka oblečená v pestrém dorzerském kroji připravuje na otevřeném ohni.

Máme před sebou poslední odpoledne. Petr s Janou se vydávají na trh do Dorze, Alda s Klíňákem chtějí objevit novou cestu k Čtyřiceti pramenům, Jiří chce dojít na konec města. Já volím prohlídku nejbližšího okolí.

Výsledky jsou rozdílné. Jiří je šťastný, že koupil dřevěnou plastiku, Petr s Janou spokojeni, že nakoupili šátky a cestu absolvovali skoro zadarmo, Alda s Klíňákem jsou rozmrzelí z toho, že cesta byla neprůchodná, mne štve, že mi v zásuvce hotelového pokoje vyhořel mobil a též že se neví, jestli letadlo zítra skutečně poletí.

16. prosince, středa, Arba Minch, Adis Abeba, den devatenáctý

Jak už to bývá u Petra běžným zvykem, do posledního okamžiku zkoušel všechny možnosti jak nestihnout letadlo. Tentokrát tím, že požádal řidičova společníka, mimochodem byl to jeden z rastafariánských tanečníků v Dorze, abychom jeli nakoupit honeywine, medové víno, ale já bych mu raději říkal po pravdě tač, neboť spíše než chuť vína má tač všude po celé Etiopii chuť nepodařeného burčáku.

„Potřebuji petku," houkl na nás Petr dozadu a my z hygienických důvodů vodu v pet láhvi nedopili, nýbrž ji poslušně přelili do druhé, ale naše hygienické opatření se stejně ukázalo jako marné, neboť rastafarián z Dorze před tím, než do petky byl slit žlutozelený tač, hrdlo petky ještě naposledy oblízl, aby ani kapka vody nepřišla nazmar.

„Třicet birů," podává rastafarián láhev s medovým vínem Petrovi.

„Ne, deset," handrkuje se s ním Petr.

„Prosím tě, dej mu kolik chce, nebo nám to uletí," láteříme Petrovi.

„Dal jsem mu deset, menší bankovku jsem už neměl," přichází za námi Petr do odbavovací haly.

„Ne, nechci, stejně jsem zvědavý, jestli tě s tím vůbec pustí do letadla," odmítám jeho nabídku k napití.

V odbavovací hale není rentgen a my vidíme, že všem zavazadla probírají do posledního trička. Teď přichází na řadu Klíňák.

„Co tam na spodu ještě máte?" vyzvídá po něm baba u přepážky.

„Už jen špinavé prádlo," špitá kontrolovaný.

„V pořádku, můžete si to zase sbalit."

„Hoši, to bylo o vous, já tam na spodu měl hroší zub a sukni z leoparda," přichází si k nám ulevit expert pro boj v extrémních podmínkách.

V Adis Abebě máme šest hodin času a tak si najímáme taxi do vyhlášené hospody. Pivo si zde každý host čepuje ze skleněného válce na stole a my si po dlouhé době objednáváme evropskou krmi, k níž Klíňák přidává pár svých historek. Třeba o tom, jak neuvěřitelná mohou být příjmení lidí a jaké to přináší kuriózní situace. Například když se chlapi ve vojenské jednotce jmenují Žabák a Kvak.

„ Klíňáku, tím mne nepřekvapíš. Já Popelka jsem měl za kamaráda Prince."

Najímání taxiku na letiště nám přináší situace již téměř obvyklé. Taxikář chce 200 birů, Petr mu nabízí 30. Řidič zprvu odmítá, ale když vidí, že si rádi počkáme na taxi další, souhlasí. Cenu opět zvedne až po příjezdu na letiště. A Petrovi tahá z ruky kufr. Nás je však víc.

17. prosince, čtvrtek, Adis Abeba, den dvacátý

Naše letadlo odlétá v 04.40, nejpodstatnější z dějů je, že Petr se svým honeywinem přešel přes všechny kontroly.

Epilog

Petr s láhví honeywinu přiletěl až do Vídně a už teď plánuje cestu do Arba Minch na příští folklorní festival